

# ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

משפט שלמה – מבט נוסף על עומק חכמתו של שלמה – הרב דוד אסולין

פתיחה: (טז) אז תבאנה שתיים נשים זנות אל המלך ותעמדה לפניו:

דברי אישה א – התובעת (יז) ותאמר האשה האחת בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית:

(יח) ויהי ביום השלישי ללדתי ותלד גם האשה הזאת ואנחנו יחדו אין זר אתנו בבית זולתי שתיים אנחנו בבית:

(יט) וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו:

(כ) ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה ותשכיבהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי:

(כא) ואקם בבקר להיניק את בני והנה מת -- ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר ילדתי:

דברי אישה ב הנתבעת: (כב) ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובגד המת

תשובת אישה א התובעת: וזאת אמרת לא כי בגד המת ובני החי

המשך תאור המשפט: ותדברנה לפני המלך:

דברי המלך: (כג) ויאמר המלך זאת אמרת זה בני החי ובגד המת וזאת אמרת לא כי בגד המת ובני החי: פ

(כד) ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו חרב לפני המלך:

פסק הדין המדומה של המלך: (כה) ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת:

דברי האם האמיתית: (כו) ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמי על בנה ותאמר בי אדני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתהו

דברי האם השקרנית: וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזרו:

פסק הדין הסופי: (כז) ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתהו היא אמו:

סיכום כללי: (כח) וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט: ס (א) ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל: ס

ר"י אברבנאל: לפי שהקרה ה' לפני הנסיון הזה להורות על חכמתו, כי הן היו נשים זונות אשר אין בהם בושה וכלימה . . . שעם היות שהיה ראוי אליהן שתלכנה לפני בתי דין שרי האלף אשר להן, והם אחר החקירה יביאו הדבר הקשה לפני המלך או לפני בית דין הגדול, כמו שצותה התורה (דברים י"ז), הנה הנשים האלה לא עשו כן, אבל מיד בתחלה באו לפני המלך ותעמודנה לפניו ולא בפני בית דין אחר, שבעבור זה היה יותר נקל למלך להכשל בדבר המשפט לפי שלא נעשה עדיין עליו חקירה ודרישה, ואעפ"כ הכיר תעלומות לבהן.

## ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

**ספרי דברים טז** ושפטתם צדק . . . משל זה עוטר בטליתו וזה אומר שלי היא, זה חורש בפרתו וזה אומר שלי היא, זה מחזיק בתוך שדהו וזה אומר שלי הוא, זה יושב בתוך ביתו וזה אומר שלי הוא, לכך נאמר ושפטתם צדק צדיק בצדק ותובע ומביא ראיות

**שׁוֹת הַרְבִּיז חֶלֶק ג סִימֵן תַּרְלָד** ואם תאמר: הא קיימא לן כמאן דאמר לא מפקין ממונא מחזקתיה אלא בעדים וראיה, . . . ואפילו לבת קול . . . הא אמרינן לא בשמים היא? ויש לומר: דכיון דאמרה האשה 'גם לי גם לך לא יהיה גזור' - הא אפיקתיה מחזקתה ולפיכך זכתה האחרת. אי נמי הוראת שעה.

**מכות כג, ב:** א"ר אלעזר, בג' מקומות הופיע רוח הקודש: בבית דינו של שם, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובבית דינו של שלמה... בבית דינו של שלמה, דכתיב: ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד החי והמת לא תמיתוהו (כי) היא אמו, מנא ידע? דלמא איערומא מיערמא! יצאת בת קול ואמרה: היא אמו

**ר' משה אלשיך:** ראו עתה כי יצא הדין מסברא הפך המשפט אשר יראה שורת הדין, והוא כי מן הדין הוא כי אם אין ראיה למוציא מחבירו נשבע המוחזק ונפטר . . . כי מן השמים יצתה בת קול ואמרה "היא אמו" וצורך הבת קול יהיה להיות שהיה הפך שורת הדין כי האחרת היתה מוחזקת.

**ר"י אברבנאל:** והנה האשה אם הילד החי תבעה ראשונה... כי מהכרת פני הנשים הזונות ומפרצופיהן כשעיין בהם ואופן דבריהם כששמע אותן השיג מצפוני ליבותן וירד לאמת העניין, וגילה ליושבים לפניו העניין ואמותו, כפי שהשיג בחכמתו מפרצופי הנשים ואותות דבריהן ותנועותיהן, האמנם עשה הבחינה ההיא בהם שהרואים היושבים ראשונה במלכות לפניו יכירו חכמתו ויתאמתו אליהם דבריו וידעו שהוא עושה משפט וצדקה .

**הרדב"ז** מה שנראה לי כי המלך שלמה ע"ה הכיר את אם הילד מכמה בחינות: חדא שהכיר פרצוף הילד החי דומה לפרצוף האישה אשר תובעת אותו ופרצוף הילד המת דומה לפרצוף האשה אשר בידה הילד החי. עוד הכיר את טבע האשה התובעת שהיא קלת התנועה זריזה וזהירה ולא שכבה על בנה ואת האשה האחרת הכיר בה הפך זה ושפט בדעתו כי המת בנה של זו.

**שׁוֹת מִשְׁנֵה הַלְכוֹת חֶלֶק ד סִימֵן קַסֵּד:** דמה היה ליה למעבד דהכא באו לפניו שתי נשים בלי עדים למשפט ולא היה להם עדים וע"כ ה"ל [ועל כרחך היה לו] לפסוק באיזה אופן שהוא, ואלו היה שם עדים, ודאי לא היה דן בלא עדים והתראה אלא שהכא אי אפשר בענין אחר, 'ומלך במשפט יעמיד ארץ', ועשה שודא דדייני כפי רוחב חכמתו והסכימה לחכמת ה', בנבואה.

**שׁוֹת צִיץ אֲלִיעֶזֶר חֶלֶק כ סִימֵן נז ב:** בא כח המערער ביקש אלטרנטיבת, בהסתמך על דעת המיעוט שבביה"ד "לשלוח את האשה לבדיקה במכונת אמת". והנה לדעתי אין לזה כל מקום בהלכה, וזאת הן מכח זה, שאין בכחה של המכונה להוכיח בבטחה, וגם כמה וכמה תקלות נגרמים לא פעם מסיבות שונות, כאשר גם אלה הדנים בערכאות מודים לכך. ועוד זאת, כי קבעו לנו חז"ל בפסחים ד' נ"ד ע"ב, דאחד מהשבעה דברים המכוסים מבני אדם הוא שאין אדם יודע מה בלבו של חברו. ובעיקר, שגזירת התורה היא שרק על פי שנים עדים יקום דבר, וכבר היה הדבר לעולמים שהחכם מכל אדם רצה להמציא דיון ע"פ דברים שבלב לפי גודל חכמתו בטבעי בני האדם ומחשבותיהם, והניאו אותו מזה מן השמים, כמאמרם ז"ל . . .

## ימי עיון בתנ"ך תשפ"ד

**ראש השנה כא, ב:** 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה'. וחד אמר: בנביאים - לא קם, במלכים - קם, אלא מה אני מקיים בקש קהלת למצא דברי חפץ - בקש קהלת לדון דינין שבלב, שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו: וכתוב 'ישר דברי אמת' – (דברים יז) 'על פי שנים עדים' וגו'.

**חידושי המהר"ץ חיות על ראש השנה כא, ב:** ראינו חריצת משפט שלמה במעשה דשתי זונות לא היה הולך על פי הדין של תורה רק עפ"י אומדנא לבד... יצאה בת קול להזהירו שלא יזוז מהיום והלאה מדברי התורה

**ש"ת יד אפרים סימן ה:** מקום רחב בתקנות חכמים תופסת בעית הילדים, טובתם ותקונם, כגון: הזנת ילדים (אה"ע סי' ע"א), דאגה וחרדה לילדים במקרה והוריהם התגרשו, הן הזנתם והן בדבר מקום המצאם. אף שהדין הוא: בת אצל האם לעולם, בן אצל האם עד שש ואח"כ עובר הוא לרשות האב, מוותרת ההלכה בנדון זה, אם טובת הילדים ותקונם דורשים למסור את הילד לא לפי העקרון ההלכתי הנ"ל, כי מטרה אחת עומדת לפני ההלכה - טובת הילד.

**המלב"ם:** הסברה נותנת שהאשה שדקדקה להקדים בלשונה בני החי קודם, עקר מגמתה שיהיה החי בנה, והמקדמת בלשונה בנך המת עקר מגמתה שיהיה המת בן חברתה, לא שיהיה החי בנה, ומזה כבר היה יכול להבין ולהכריע מי אמו.

**מדרש תהילים עב:** אמר ר' יהודה ב"ר אלעאי: אילו הייתי שם, פיקרין הייתי נותן על צוארו! לא די האחד שמת, אלא שצוה לשני שיגזר? כיון שראו סנקליטין שלו התחילו אומרים אי לך ארץ שמלכך נער (קהלת י יו), ולא עשה, כיון שאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתוהו (מ"א = מלכים א' = ג כז), יצתה בת קול ואמרה היא אמו (שם שם מלכים א' ג/), כיון שראו כך אמרו אשריך ארץ שמלכך בן חורים (קהלת י יז), הוי משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך